

YOSHLAR ISHSIZLIGI – ZAMONAVIY IQTISODIYOTNING DOLZARB MUAMMOSI

Ibragimov G'anijon G'ayratovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Qo'shma ta'lim dasturlarini muvofiqlashtirish markazi boshlig'i

Innovatsion menejment kafedrası dotsenti Phd,

g.ibragimov@tsue.uz

Hasanova Hilola Uchqun qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Innovatsion menejment” kafedrası talabasi

hilolahasanovaa19@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlar ishsizligi zamonaviy iqtisodiyotning dolzarb muammosi sifatida tahlil qilinadi. Yoshlar ishsizligining kelib chiqish sabablari, uning iqtisodiy va ijtimoiy oqibatları hamda mamlakat iqtisodiy rivojiga ta'siri yoritib berilgan. Shuningdek, ta'lim tizimi va mehnat bozori o'rtasidagi nomuvofiqlik, ish tajribasining yetishmasligi hamda yangi ish o'rinlari yaratish masalalari muhim omillar sifatida ko'rib chiqilgan. Maqolada yoshlar bandligini oshirishda ta'lim tizimini takomillashtirish, tadbirkorlikni rivojlantirish va raqamli iqtisodiyot imkoniyatlaridan foydalanish zarurligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: yoshlar ishsizligi, mehnat bozori, bandlik, iqtisodiy rivojlanish, ta'lim tizimi, yoshlar bandligi, tadbirkorlik, raqamli iqtisodiyot, ish o'rinlari, migratsiya.

Аннотация: В данной статье молодежная безработица рассматривается как одна из наиболее актуальных проблем современной экономики. Проанализированы основные причины возникновения молодежной безработицы, а также ее экономические и социальные последствия. Особое внимание уделено несоответствию системы образования требованиям рынка труда, недостатку практических навыков у выпускников и проблеме создания новых рабочих мест. В

статье обоснована необходимость развития молодежной занятости путем совершенствования системы образования, поддержки предпринимательства и эффективного использования возможностей цифровой экономики.

Ключевые слова: молодежная безработица, рынок труда, занятость, экономическое развитие, система образования, молодежная занятость, предпринимательство, цифровая экономика, рабочие места, миграция.

Abstract: This article examines youth unemployment as one of the most pressing issues in the modern economy. The main causes of youth unemployment, as well as its economic and social consequences, are analyzed. Particular attention is paid to the mismatch between the education system and labor market requirements, the lack of practical skills among graduates, and the problem of job creation. The article substantiates the need to increase youth employment through improving the education system, supporting entrepreneurship, and effectively utilizing the opportunities of the digital economy.

Keywords: youth unemployment, labor market, employment, economic development, education system, youth employment, entrepreneurship, digital economy, job creation, migration.

Yoshlar ishsizligi bugungi kunda zamonaviy iqtisodiyotning eng dolzarb va murakkab muammolaridan biri hisoblanadi. Dunyoda iqtisodiy jarayonlarning tezlashuvi, mehnat bozoridagi talablarning o'zgarishi va texnologik taraqqiyot sharoitida yoshlarning ish bilan ta'minlanishi tobora qiyinlashib bormoqda. Aholining eng faol va salohiyatli qatlami bo'lgan yoshlarning band bo'lmasligi iqtisodiy rivojlanish sur'atlariga, ijtimoiy barqarorlikka va jamiyat kelajagiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli yoshlar ishsizligi masalasi nafaqat ijtimoiy muammo, balki muhim iqtisodiy muammo sifatida ham qaralishi zarur.

Yoshlar ishsizligi deganda mehnatga layoqatli yoshdagi, ish izlayotgan, biroq munosib ish topa olmayotgan yoshlar holati tushuniladi. Ushbu muammo umumiy ishsizlikdan o'ziga xos jihatlari bilan ajralib turadi. Chunki yoshlar mehnat bozoriga

endigina kirib kelayotgan qatlam bo‘lib, ularning aksariyatida yetarli ish tajribasi mavjud emas. Ko‘plab yoshlar oliy yoki o‘rta maxsus ta‘lim muassasalarini tamomlagan bo‘lsa-da, amaliy ko‘nikmalar yetishmasligi sababli ish beruvchilar talablariga to‘liq javob bera olmaydi. Natijada, yoshlar o‘z mutaxassisligi bo‘yicha ish topishda qiyinchilikka duch keladi yoki vaqtinchalik va past daromadli ishlarga rozi bo‘lishga majbur bo‘ladi.

Yoshlar ishsizligining kelib chiqishiga bir qator omillar ta’sir ko‘rsatadi. Eng asosiy sabablardan biri ta‘lim tizimi bilan mehnat bozori o‘rtasidagi nomuvofiqlikdir. Ta‘lim jarayonida berilayotgan bilimlar ko‘pincha nazariy xarakterga ega bo‘lib, bozor talab qilayotgan amaliy ko‘nikmalar bilan mos kelmaydi. Ish beruvchilar esa tayyor, malakali va tajribaga ega xodimlarni afzal ko‘rishadi. Bu holat yoshlar uchun “tajriba paradoksi”ni yuzaga keltiradi, ya’ni ishga kirish uchun tajriba talab etiladi, ammo tajriba orttirish uchun ishga kirish imkoniyati yo‘q.

Shuningdek, iqtisodiyotda yangi ish o‘rinlarining yetarli darajada yaratilmasligi ham yoshlar ishsizligining muhim sabablaridan biridir. Aholi sonining tez o‘sishi, ayniqsa yoshlar ulushining yuqoriligi mavjud ish o‘rinlariga bo‘lgan raqobatni kuchaytiradi. Ayrim hududlarda sanoat va xizmat ko‘rsatish sohalarining sust rivojlanganligi sababli yoshlar bandligini ta’minlash yanada murakkablashadi. Natijada, ko‘plab yoshlar ish izlab yirik shaharlarga yoki chet davlatlarga mehnat migratsiyasiga chiqishga majbur bo‘lmoqda.

Yoshlar ishsizligining iqtisodiy oqibatlari juda jiddiydir. Ishsiz yoshlar ishlab chiqarish jarayonida ishtirok etmagani sababli mehnat resurslaridan to‘liq va samarali foydalanilmaydi. Bu holat yalpi ichki mahsulot hajmining kamayishiga va iqtisodiy o‘sinh sur’atlarining sekinlashishiga olib keladi. Bundan tashqari, ishsiz yoshlarning daromadi past yoki umuman bo‘lmagani sababli ularning iste’mol darajasi kamayadi. Bu esa ichki bozor faolligining pasayishiga, ishlab chiqarish hajmining qisqarishiga va iqtisodiy faollikning susayishiga sabab bo‘ladi.

Davlat byudjeti nuqtayi nazaridan ham yoshlar ishsizligi salbiy oqibatlarga ega. Ishsizlar sonining ortishi ijtimoiy yordam va qo‘llab-quvvatlash xarajatlarini ko‘paytiradi. Shu bilan birga, soliq tushumlari kamayadi, bu esa davlatning iqtisodiy imkoniyatlarini

cheklaydi. Ta'limga sarflangan mablag'lar o'z samarasini bermay qolishi ham iqtisodiy yo'qotish sifatida namoyon bo'ladi.

Yoshlar ishsizligi ijtimoiy jihatdan ham xavfli hisoblanadi. Uzoq muddat ish topa olmagan yoshlar orasida umidsizlik, kelajakka ishonchsizlik va ruhiy tushkunlik kuchayadi. Bu holat jamiyatda ijtimoiy beqarorlikka olib kelishi mumkin. Ayrim hollarda ishsizlik jinoyatchilik, noqonuniy faoliyat va ijtimoiy muammolarning ko'payishiga sabab bo'ladi. Shuningdek, yoshlarning o'z salohiyatini namoyon eta olmasligi ijtimoiy tengsizlikni chuqurlashtiradi.

O'zbekistonda yoshlar ishsizligi masalasi alohida ahamiyatga ega, chunki aholining katta qismini yoshlar tashkil etadi. So'nggi yillarda oliy ta'lim qamrovi kengayib, bitiruvchilar soni oshib bormoqda. Bu esa mehnat bozorida raqobatni yanada kuchaytirmoqda.

Hududlar kesimida bandlik imkoniyatlari teng taqsimlanmaganligi sababli yoshlar orasida ichki va tashqi mehnat migratsiyasi keng tarqalgan.

Davlat tomonidan yoshlar bandligini ta'minlash maqsadida turli dastur va loyihalar amalga oshirilmoqda. Kasb-hunarga o'qitish, yoshlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash, imtiyozli kreditlar va startap loyihalar shular jumlasidandir. Bu chora-tadbirlar yoshlarning mehnat bozoriga moslashuvini yaxshilashga xizmat qilmoqda. Biroq ushbu dasturlar samaradorligini oshirish, ularni bozor ehtiyojlari bilan yanada uyg'unlashtirish zarur.

Ta'lim tizimi yoshlar ishsizligini kamaytirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida faqat diplomga ega bo'lish yetarli emas, balki amaliy ko'nikmalar, moslashuvchanlik va zamonaviy kasblarni egallash muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli ta'lim jarayonida amaliyotga yo'naltirilgan o'qitish usullarini keng joriy etish, dual ta'lim tizimini rivojlantirish muhim hisoblanadi.

Yoshlar bandligini oshirishda tadbirkorlik ham muhim o'rin tutadi. O'z biznesini yo'lga qo'ygan yoshlar nafaqat o'zini, balki boshqalarni ham ish bilan ta'minlaydi. Tadbirkorlik yoshlarning iqtisodiy mustaqilligini oshiradi va iqtisodiyotda yangi ish o'rinlarining yaratilishiga xizmat qiladi. Shu bois yoshlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash iqtisodiy jihatdan samarali yo'nalish hisoblanadi.

Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalarining rivojlanishi yoshlar uchun yangi bandlik imkoniyatlarini yaratmoqda. Masofaviy ish, frilans va IT sohalari yoshlarning mehnat bozoriga tez kirib kelishiga imkon bermoqda. Raqamli ko'nikmalarga ega bo'lgan yoshlar nafaqat ichki, balki xalqaro mehnat bozorida ham raqobatbardosh bo'lish imkoniyatiga ega.

Xulosa qilib aytganda, yoshlar ishsizligi zamonaviy iqtisodiyotning eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib, u iqtisodiy o'sish, ijtimoiy barqarorlik va jamiyat taraqqiyotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ushbu muammoni hal etish uchun ta'lim tizimini mehnat bozori talablariga moslashtirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish va raqamli iqtisodiyot imkoniyatlaridan samarali foydalanish zarur. Faqat shundagina yoshlar o'z salohiyatini to'liq namoyon eta oladi va mamlakat iqtisodiy rivojiga munosib hissa qo'shadi.

Xulosa

Yoshlar ishsizligi zamonaviy iqtisodiyotning eng muhim va dolzarb muammolaridan biri bo'lib, u mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi hamda ijtimoiy barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Yoshlarning mehnat bozoriga to'laqonli kirib bora olmasligi mehnat resurslaridan samarasiz foydalanishga, iqtisodiy o'sish sur'atlarining sekinlashishiga va ijtimoiy muammolarning kuchayishiga olib keladi. Tadqiqot jarayonida yoshlar ishsizligining asosiy sabablari sifatida ta'lim tizimi bilan mehnat bozori o'rtasidagi nomuvofiqlik, ish tajribasining yetishmasligi hamda yangi ish o'rinlarining yetarli darajada yaratilmasligi aniqlab berildi.

Shuningdek, yoshlar ishsizligi nafaqat iqtisodiy, balki jiddiy ijtimoiy oqibatlarga ham ega ekanligi asoslab berildi. Uzoq muddatli ishsizlik yoshlar orasida ijtimoiy tushkunlik, tengsizlik va migratsiya jarayonlarining kuchayishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, yoshlarning o'z salohiyatini to'liq namoyon eta olmasligi jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, yoshlar ishsizligi muammosini hal etish kompleks va tizimli yondashuvni talab etadi. Ta'lim tizimini mehnat bozori talablariga moslashtirish, amaliy

ko'nikmalarga yo'naltirilgan ta'limni rivojlantirish, yoshlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash hamda raqamli iqtisodiyot imkoniyatlaridan samarali foydalanish yoshlar bandligini oshirishning muhim omillari hisoblanadi. Ushbu chora-tadbirlarning izchil amalga oshirilishi yoshlarning iqtisodiy faolligini oshirishga va mamlakatning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari va ma'ruzalari. — T.: O'zbekiston, so'nggi yillar.
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari.
3. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti. — T.: Iqtisodiyot, 2019.
4. Vahobov A.V., Xadjibaev Sh.X. Iqtisodiyot nazariyasi. — T.: Sharq, 2020.
5. Mankiw N.G. Principles of Economics. — Cengage Learning, 2021.
6. International Labour Organization (ILO). Global Employment Trends for Youth.
7. World Bank. World Development Report: Jobs and Employment.
8. Todaro M.P., Smith S.C. Economic Development. — Pearson Education, 2020.
9. Samuelson P.A., Nordhaus W.D. Economics. — McGraw-Hill Education, 2019.
10. O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi rasmiy axborotlari.
11. UNDP. Human Development Report.
12. Raqamli iqtisodiyot va mehnat bozori bo'yicha ilmiy maqolalar to'plami.